1521 tarihli Tımar Defteri'ne göre; XVI. YÜZYIL BAŞLARINDA DAĞ YÖRESİ(Orhaneli-Keles-Harmancık-Büyükorhan)

• Niyazi TOPÇU

Bugün Orhaneli, Keles, Harmancık ve Büyükorhan ilçeleri ile, bu ilçelere bağlı 3 belde ve 157 köyden oluşan dağ yöresi; Osmanlıların kuruluş devrinden itibaren idari yönden "Atranos Kazası" adı altında teşekkül etmiş ve bugüne kadar aşağı yukarı aynı sınırları korumuştur(1). Atranos(2); bugünkü Orhaneli'nin hemen yanında bulunan eski bir Bizans tekfurluğu olup Bursa'dan önce Osmanlıların eline geçmiştir. Atranos ismi kaza adı olarak Osmanlılar döneminde de XX. yüzyılın başlarına kadar kullanılmıştır(3).

Biz, bu çalışmamızda Atranos Kazası'nın ve dolayısıyla dağ yöresinin günümüzden yaklaşık 500 yıl önceki, XVI. yüzyıl başlarındaki durumunu kısaca ele alamaya çalışacağız.

Çalışmamızın kaynağını Kanuni Sultan Süleyman devrine, 928/1521 tarihine ait mufassal defter oluşturmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde TD.111 numara ile kayıtlı olan bu defter 1520-1521 yılları arasında yapılmış tahrir(4) sonuçlarını içermekte olup yöremize ait kayıtları kapsayan en geniş ve en eski tahrir defteri olması açısından bizim için önemlidir(5). Karagöz oğlu Hasan(6) adlı bir kişi tarafından yapılan 1521 tahririne ait bu defterdeki(7) muhtelif kayıtlardan; Çakır Ağa, Mevlâna Yegânzade, Kirmasti ve Ali Çelebi adlı/lakaplı kişilerce de daha önce bu yörede tahrir yapıldığı(8) anlaşılmakla birlikte, bu eski tahrirlere ilişkin Atranos'u kapsayan defterler maalesef bugün elimizde mevcut değildir(9).

Kaynak defter, mufassal (ayrıntılı) bir tımar(10) defteri olup ağırlıklı olarak has, zeamet, tımar ve mülk köylerini kapsamakta, vakıf köylerini içermemektedir(11). Ancak; 1521 tahririnin vakıf köyleri de dahil olmak üzere genel olarak tüm sonuçlarını özetleyen TD.166 numaralı icmal/mücmel defterde Atranos Kazası dahilinde (TD.111'de bulunmayan) sadece 2 adet vakıf köyü(12) yeralmaktadır. Dolayısıyla XVI. yüzyıl başlarında Atranos'un hemen hemen tamamının tımar köylerinden oluştuğu ve kaynak olarak kullandığımız defterin (TD.111) bugünkü dağ yöresinin yaklaşık % 90-95'ini kapsadığı anlaşılmaktadır.

> Niyazi Topçu, Kanuni devrine ait bir tımar defterinin kayıtlarından yola çıkarak günümüzde "Dağ yöresi" olarak adlandırılan Orhaneli, Keles, Harmancık, Büyükorhan ve köylerinin yaklaşık 300 yıl öncesine ait bir fotoğrafını sunuyor. Saptamalarından biri şöyledir: "Kayıtlarda geçen gerek köy isimleri, gerekse şahıs isimleri ele alındığında bu bölgenin o tarihte tamamen Türk ve Müslüman halktan oluştuğu, yörede farklı hiçbir etnik grubun bulurmadığı anlaşılmaktadır."

Atranos Kazası, sözkonusu defterin 515 ilâ 575. sayfaları arasında yeralmakta olup toplam 60 sayfa teşkil etmektedir. Defterde köyler, mezraalar ve gelir getiren büyük çiftlikler(13) tımar sahiplerinin isimlerine göre sıralanmışlardır. Tımar sahibinin isminden sonra köyün veya mezraanın ismi, reâyâ tabir edilen erkek nüfusun baba adlarıyla birlikte isimleri, hane ve mücerred sayıları, bu kişilerin tasarruf ettiği toprak çeşitleri, köyden tahsil edilecek resimler ve öşür (vergi) miktarları(14) ayrıntılı olarak kaydedilmiş, son olarak da köyün yıllık vergi hasılatı yazılmıştır(15). Bu itibarla defterdeki bilgiler bize bugünkü dağ yöresinin genel olarak demografik ve ekonomik bir fotoğrafını sunmaktadır.

Defterde 1 kasaba (nefs), 105 hisse halinde kaydedilmiş 87 köy, 6 ayrı mezraa, 4 köylere dahil mezraa, 5 büyük çiftlik ve 2 cemaat kaydı vardır. Kayıtlı 2.710 neferin 1.359'u hane, 1.111'i mücerred olup, kazanın toplam vergi hasılatı 162.004 akçedir. Kadınlar, çocuklar, askerler, öğrenciler vergi-

Uludağ Köylerinde düğün

den muaf olduğu için defterde yeralmayıp sadece vergiye tâbi(16) erkek nüfus deftere kaydedilmiştir.

Kayıtlı 105 köyün/hissenin 11'i zâim tımar (zeâmet), 4'ü mülk, 1'i vakıf, geri kalan 89'u tımar köyü/hissesidir. Atranos kasabası da zâim tımardır(17). Kazada padişah veya vezir hassı bulunmamaktadır. Bundan anlaşıldığına göre; Osmanlı Devleti hazinesi bu tarihte Atranos Kazası'ndan doğrudan vergi almamaktadır.

Kayıtlarda geçen gerek köy isimleri(18), gerekse şahıs isimleri ele alındığında bu bölgenin o tarihte tamamen Türk ve Müslüman halktan oluştuğu, yörede farklı hiçbir etnik grubun bulunmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Öte yandan; yine bu tarihlerde bölgenin tümüyle yerleşik hayata geçmiş, tarım ve hayvancılık yapılan bir bölge olduğu da ortaya çıkmaktadır(19). Bölgenin büyük oranda geçim kaynağı tarımdır, ekonomik hayatta hayvancılık daha az rol oynamaktadır. Tarım üretiminin temelini ise hububat oluşturmaktadır. Şöyle ki; yaptığımız hesaplamalara göre(20); kazadan tahsil edilen toplam verginin % 52'sini buğday, arpa, yulaf, burçak, iza(21) ve mısırdan alınan hububat öşrü(22), % 16'sını arazi vergileri, % 8'ini hayvancılıkla ilgili vergiler, % 3'ünü bad-ı hevâ ve tayyarât vergisi, % 21'ini de meyve-sebze ve sair tarım ürünleri öşrü ile değirmen resmi oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tarım ürünlerinin genel üretimdeki payı toplam % 73'dür. Tarımdan ziyade hayvancılığa müsait olan bölgede hayvancılığın genel üretimde % 8 gibi düşük bir paya sahip olması bence oldukça düşündürücüdür.

ADI	Hane	Mücerred	İmam	TOPLAM
İLBESTE Toplam	71	47	1	119
KOZAĞACI Toplam	59	39		98
ARGUN Toplam	51	46		97
BOYALUCA Toplam	39	53		92
ÖZLER	46	46		92
YARIMCA	40	45	1	86
HARMANCIK	46	32		78
GÖKÇELER	40	36	1	77
GÜRNİYAN	30	36	1	67
OYDAS (ENGÜRECİK)	35	26	1	62
KIZTALU	43	16		59
KARACALAR	35	19		54
KEDÜCİ	29	24		53
GEDÜKVİRAN	25	27		52
SAKIZ	28	21	1	50
YENİCEKÖY Toplam	30	20		50
ILICAK	20	27	1	48
BASAK	22	22	1	45
SEDA	17	26		43
BALYAS	22	19		41

Kayıtlara göre bölgede; tarım ürünlerinden buğday, arpa, yulaf, burçak, iza ve mısırın yanında gavres(23), nohut, mercimek, keten, bakla, soğan, havuç, ceviz, elma, armut, kestane, acıdut, erik, kiraz ve üzüm yetiştirilmekte ayrıca küçükbaş hayvancılık(24) ve arıcılık yapılmaktadır. Sığırlardan doğrudan vergi alınmadığı için bu yönde bir kayıt yoktur(25). Bazı köylerde pamuk (penbe) üretimi yapıldığı(26) gibi, birkaç yerde çeltik arkı bulunduğu ve buralarda eskiden pirinç yetiştirildiği de kayıtlıdır(27), ki bu durum günümüzle karşılaştırıldığında oldukça ilginçtir(28).

Köylerin vergi gelirlerine bakıldığında; en yüksek vergi gelirinin İlbeste Köyü'ne (8.054 akçe), en düşük vergi gelirinin Akçabük Köyü'ne (100 akçe) ait olduğu görülmektedir. Hasılatı başka köylerle birlikte kaydedildiği için 4 köyün müstakil vergi geliri belli değildir(29). 1 kasaba ve 87 köy olmak üzere kayıtlı 88 yerleşim birimi vardır.

Defterden; bazı köy, tımar sahibi ve mükelleflerin doğancılık hizmeti yaptığı anlaşılmaktadır(30). Bunlar doğan ve atmaca yuvaları tutmakta, istenildiğinde bu kuşları ve yumurtalarını saraya göndermektedir.

Yine, bazı köylerde katrancılar(31), yayabaşı oğul-

ları, yaya oğlu yayalar ve çeri sürücüleri(32) vardır. İmam, kethüda, mütekaid sipahi, muhassıl, korucu gibi meslek sahipleri de ismen kayıtlıdır.

Değirmen bulunan köylerde bunların gelirleri ve vergileri de ayrıca yazılıdır. Kullanılmayan harap durumdaki değirmenlerden de vergi alındığından bunlar da kaydedilmiştir. Toplam olarak 33 köyde değirmen vardır(33).

Kocakovacık Köyü

Köylerin pek çoğunda ağaçlık ve meyvelik kısımlar (özellikle koz/ceviz ağaçları, üzüm asmaları ve armut ağaçları) ayrı yerlere kaydedilmiş olup, bir kısmının ağaç sayıları dahi yazılmıştır. Bu da bölgenin bitki örtüsü ve doğal coğrafyası açısından önem taşımaktadır.

Bazı köylerin iki ismi bulunduğu defterden anlaşılmakta ve "nam-ı diger" kaydıyla ikinci ismi de zikredilmektedir(34). Ayrıca köy isimlerinde geçen viran(35) kelimelerinden başka "kafir-i viran" ve "hisar" gibi mevki adı olduğu anlaşılan ibareler de mevcuttur(36). Bunlar yörenin tarihi coğrafyası ve Osmanlı öncesi tarihi açısından incelemeye değer verilerdir.

Bazı köyler birkaç farklı kişiye hisseler halinde tımar olarak verildiğinden defterde aynı isimle farklı yerlerde kayıtlıdır. Bunun yanında aslında geniş bir bölgeyi ifade eden ve günümüzde de bölge ismi olarak kullanılan İlbise/İlbeste ve Kozağacı bölgeleri tek bir köy gibi kaydedilmiştir. Biz, defterde bu şekilde yer alan köyleri 1,2,3 şeklinde numaralandırarak tek kalemde toplayıp genel bir nüfus ve hasılat tablosu yapmaya çalıştık. Bu tablolarda bölge ismi taşıyan köyler haliyle en yüksek nüfus ve hasılata sahip olarak görünmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere 1521 tahririnin genel sonuçları özet olarak TD.166(37) numaralı icmal deftere kaydedilmiştir. Ancak her iki defterdeki kayıtlar karşılaştırıldığında bazı köy isimlerinin icmal defterde farklı şekillerde yeraldığı(38), bazı köylerin hane ve mücerred rakamları(39) ile yekün hasılat toplamlarının(40) farklı yazıldığı, bunların haricinde iki defterdeki kayıtlar arasında ufak tefek pek çok imla farklılığı bulunduğu görülmektedir.

Defterdeki köy, mezra ve gelirler ekte tablo halinde sunulmuş olup belli başlı kriterlere göre ilk 20 köy bazında

Toplam vergi hasılatına göre;

	ADI	Yekûn
		Vergi Hasılatı
		(akçe)
1.	Karye-i İLBESTE Toplam	8.054
2.	Karye-i KOZAĞACI Toplam	6.770
3.	Karye-i ARGUN Toplam	4.713
4.	Karye-i YENİCEKÖY Toplam	4.599
5.	Karye-i OYDAS (ENGÜRECİK)	4.585
6.	Karye-i BOYALUCA Toplam	4.106
7.	Karye-i SORKUN Toplam	3.974
8.	Karye-i YARIMCA	3.479
9.	Karye-i KEDÜCİ	3.439
10.	Karye-i HARMANCIK	3.375
11.	Karye-i GÖKÇELER	3.331
12.	Karye-i SADAKA Toplam	3.256
13.	Karye-i ÖZLER	3.099
14.	Karye-i BALYAS	3.073
15.	Karye-i SAKIZ	2.943
16.	Karye-i GÜRNİYAN	2.854
17.	Karye-i KIZTALU	2.754
18.	Karye-i GEDÜKVİRAN	2.691
19.	Karye-i BURUNVİRAN	2.488
20.	Karye-i YARIMŞA	2.308

Ödedikleri çift ve bennâk vergisine göre;

	ADI	Çift ve Bennâk
		Resmi
		(akçe)
1.	Karye-i İLBESTE Toplam	1.624
2.	Karye-i KOZAĞACI Toplam	1.209
3.	Karye-i ARGUN Toplam	1.076
4.	Karye-i ÖZLER	903
5.	Karye-i BOYALUCA Toplam	821
6.	Karye-i HARMANCIK	799
7.	Karye-i YARIMCA	732
8.	Karye-i SAKIZ	716
9.	Karye-i OYDAS (ENGÜRECİK)	681
10.	Karye-i GÖKÇELER	660
11.	Karye-i SORKUN Toplam	609
12.	Karye-i KIZTALU	607
13.	Karye-i GÜRNİYAN	591
14.	Karye-i YENİCEKÖY Toplam	522
15.	Karye-i SADAKA Toplam	481
16.	Karye-i GEDÜKVİRAN	469
17.	Karye-i BÜRNİK	460
18.	Karye-i BALYAS	457
19.	Karye-i BASAK	396
20.	Karye-i AKALAN Toplam	385

ki sıralamalar şu şekildedir;

Vergi nüfusuna göre(41);

Koyun vergisine göre;

	ADI	Ganem/Ağnam Resmi (akçe)
1.	Karye-i KOZLUCA	540
2.	Karye-i DELÜCE	500
3.	Karye-i SEDA	450
4.	Karye-i SAKIZ	350
5.	Karye-i YASSIVİRAN	290
6.	Karye-i KOZAĞACI Toplam	281
7.	Karye-i ECEKÖY	260
8.	Karye-i GÖKCEVİRAN	250
9.	Karye-i BOYALUCA Toplam	170
10.	Karye-i GÖKÇELER	160
11.	Karye-i EŞEN vd.	150
12.	Karye-i GELEMİÇ	150
13.	Karye-i HÜSEYİNVİRAN	150
14.	Karye-i KAVAKLU vd.	150
15.	Karye-i KOZCAARMUD	150
16.	Karye-i OYDAS (ENGÜRECİK)	150
17.	Karye-i ÖZLER	150
18.	Karye-i SORKUN Toplam	150
19.	Karye-i BUDAKLAR Toplam	121
20.	Karye-i BASAK	120

Otlak, yaylak ve çayır vergisine göre;

	ADI	Otlak-Yaylak ve Çayır Resmi (akçe)
1.	Karye-i SORKUN Toplam	1.050
2.	Karye-i YARIMŞA	800
3.	Karye-i GÖKÇELER	714
4.	Karye-i MAHMUDCA vd.	365
5.	Karye-i KOZCAARMUD	340
6.	Karye-i BOYALUCA Toplam	295
7.	Karye-i ALPAGUT Toplam	200
8.	Karye-i SARNIÇ	170
9.	Karye-i GÖYNÜKBELENİ	150
10.	Karye-i GELEMİÇ	140
11.	Karye-i İLBESTE Toplam	140
12.	Karye-i MEKRİ	130
13.	Karye-i BUDAKLAR	120
14.	Karye-i FİRUZ	120
15.	Karye-i ÖZLER	115
16.	Karye-i BIDAKLAR / BUDAKLAR	100
17.	Karye-i EŞEN vd.	100
18.	Karye-i UZUNCAÖZ	100
19.	Karye-i BALYAS	90
20.	Karye-i ÇAMLUCA	85

Notlar

1-Keles ilçe merkezi ile birlikte bu ilçeye bağlı Küçükkavacık, Domalı, Baraklı, Gököz, Pınarcık, Dağdibi, Epçeler gibi köyler XIX. yüzyıl sonlarına kadar Kite kazasına bağlı kalmıştır. Ayrıca Atranos kazasının bazı köyleri de daha sonra Kütahya'nın Tavşanlı, Balıkesir'in Dursunbey ve Bursa'nın Osmangazi ilçelerine bağlanmıştır.

2-Atranos ismi bazı kayıtlarda Adranos / Edranos / Atranas şeklinde de yer almaktadır.

3-12 Zilhicce 1331 (12 Kasım 1913) tarihli İrade-i Sen'iyye ile; Atranos Kazası'nın ismi Orhanili olarak, merkez kasabanın ismi Beyce olarak değiştirilmiştir. İsim değişikliği için öncelikle Atranos İdare Meclisi, daha sonra da Hüdavendigar İdare Meclisi tarafından karar alınmış ve bu karar padişahın onayına sunulmuştur. Karar gerekçesi; "Atranos Kazası Orhan Gazi Hazretleri devrinde feth ve istilâ edilerek dâhil-i havza-i Memâlik-i Osmaniye olmuş ve sekenesi umumiyetle Türk unsuruna mensub bulunmuş olmasına rağmen nâm-ı kadimi olan Adriyanus'dan muhaffef olarak Atranos isminin illâ el'an muhafazası doğru olmadığından merkez-i kaza ünvanının elsine-i nâsda söylendiği vechile "Beyce" ye ve kaza-i mezkur nâmının fâtih-i bülendinin nâm-ı âlisine izafetle "Orhanili" ne tahvili..." şeklindedir. (BOA.DH.İD. 97/-2, 20.)

4-Tahrir nedenleri, tahrir usulleri ve bilgilerin defterlere aktarılması hakkında bkz. BARKAN, Ömer Lütfi- MERİÇLİ, Enver; Hüdavendigar Livası Tahrir Defterleri I, TTK. Yay. Ankara, 1988, s.1-144.

5-Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Hüdavendigar Vilayetine ait daha eski (Miladi 1487) tahrir defterleri bulunmasına rağmen (TD.23, TD.43, TD.44) bu defterler Atranos Kazası'nı kapsamamaktadır. Öte yandan, Atranos Kazası'nın yayaları ve yaya çiftlikleri; Sultanönü Yaya Sancağı'na bağlı olduğundan bu sancağa ait yaya defterlerinde kayıtlıdır. Askeri bir sınıf olan "yayalara" ilişkin Sultanönü yaya tahrir defterlerinden 871 / 1466 tarihine ait olanlar vardır. BOA.MAD.nr.8.

6-Defterin başındaki mukaddimede; bu tahririn Sultan Süleyman'ın emriyle ve Hasan bin Karagöz marifetiyle yapıldığı, Evâyil-i Muharrem 928 (Miladi 1-10 Aralık 1521) tarihinde tamamlandığı belirtilmektedir.

7-Defterin orijinalinde sayfa numarası yoktur, tasnif sırasında numaralandırılmıştır. Toplam 755 sayfadan oluşan defterin başında mukaddime, fihrist ve Hüdavendigâr Sancağı Kanunnâmesi mevcuttur (s.1-6). 7. sayfadan itibaren Bursa Vilayeti / Bursa Nefsi / Hazreti Emir Mahallesi şeklinde başlamakla birlikte bundan sonra 8. sayfadan itibaren Karagöz (Akhisar) Nahiyesi ile devam etmektedir. Fihristten anlaşıldığına göre defterin başından Karagöz (Akhisar) Nahiyesi'ne kadar olan kısımda; Bursa, İnegöl, Girmiç, Yarhisar, Ermeni [Pazarı], Domaniç, Yenişehir, Söğüd, Göl, Yenice-i Taraklu, Geyve ve Akyazı Nahiyeleri bulunması gerekmektedir. Ancak bu kısımlar eksiktir.

8-TD.111'de "defter-i atik" ve "defter-i köhne" olarak adlandırılan bu defterler hemen hemen her köy bahsinde geçmekte ve sık sık bunlara atıf yapılmaktadır. Ayrıca eski defterlerde kayıt dışı tutulan konular da karşılaştırmalı ve ayrıntılı olarak bu defterde kayıtlıdır.

9-Bursa'ya ilişkin tahrir defterleri için Kamil Kepecioğlu; Bursa'nın Eski Devirlerine Ait Kayıt Defterleri, Uludağ, sayı 7, Temmuz 1936, 42-45.

10-Tımar; bir toprak parçasının gelirinin belirli bir görev karşılığı belirli şartlarla bir kişiye tahsisinin genel adıdır. Tımar sahibi kendisine verilen toprağın şer'i ve örfi vergilerini alır, buna karşılık savaş zamanlarında tımarın gelirine göre yanında "cebelü" denen silahlı süvariler götürürdü. Özürsüz olarak savaşa katılmayan tımarlıların ellerinden arazileri alınırdı. Tımar sahibi ölünce, toprağın bir kısmı varislere kalır, diğer kısmı ise dağıtılırdı. Geliri 20.000 akçeye kadar olanlara tımar, 20.000 den 100.000 akçeye kadar olanlara zeamet, 100.000 akçeden fazla olanlara has denirdi.

11-Vakıflar farklı defterlere kaydedilmiştir. 1521 tahririnin sonuçlarını içeren mufassal evkaf (Hüdavendigar) defterleri TD.113 ve TD.453 numaralı olup başka bir çalışmamızda tüm dağ yöresi köylerini hem bu defterler hem de yaya tahrir defterleri çerçevesinde ele alacağız.

12-Bunlar; Perçin ve Şeyhler Köyleridir.

13-Ayrıca hemen hemen her köyde tımar sahibine ait hassa çiftlikler vardır.

14-Hangi üründen ne oranda vergi ve öşür alınacağı Sancak Kanunnamesi ile belirlenmiştir. Kanunname için bkz.,

Ahmet AKGÜNDÜZ; Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, II.Kitap, Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990, s. 180-185.

15-Ancak bu rakamlar kesin değil son üç yıla ait veriler değerlendirilmek suretiyle elde edilmiş tahmini rakamlardır.

16-Vergiden muaf olmakla birlikte bazı köylerde imam, pir (ihtiyar), sipahizade, mütekâid sipahi gibi kişiler de bu deftere ismen kaydedilmiştir. Defterde ismen kayıtlı kişi sayısı (nefer/râiyyet) 2.710'dur.

17-Ancak Atranos Kasabası'nda tımar reayası bulunmadığından kasabanın yekün vergi hasılatı oldukça düşüktür.

18-Oydas, Balyaz, Gelemiç ve Mekri adlarının Türkçe olup olmadığı şüphelidir.

19-Her ne kadar Cemaat-i Yörükân ve Cemaat-i Karacalar adında iki cemaat ile Sorkun köyünde 5 hane yörük kayıtlı olsa da bölgenin büyüklüğü gözönüne alındığında bu durumun "yerleşik hayata geçildiği" yönündeki değerlendirmemizi etkilemeyeceği kanaatindeyim.

20-Defterde mud ve kile olarak verilen öşür miktarları Barkan-Meriçli'nin belirlediği hububat değerlerine göre akçe cinsine çevrilerek hesaplama yapılmıştır. BARKAN-MERİÇLİ; Hüdavendigar Livası Tahrir Defterleri I, s.64.

21-İza=1)kabuklu buğday 2) arpa 3) yulaf.

22-Kazada hububattan alınan toplam öşür ve salariye oranı buğday, arpa ve yulafta 1/8 dir, diğer hububatta salariye alınmadığından öşür 1/10 dur.

23-Gavres = 1) sığır yemi, 2) kara darı. AKGÜNDÜZ; s. 182.

24-Kazadan alınan toplam koyun vergisi 6.450 akçe olup, iki koyuna bir akçe vergi alındığından; kaza genelinde 12.900 adet küçükbaş hayvan (koyun-keçi) bulunduğu anlaşılmaktadır.

25-Ancak, toprağa bağlı çiftçilerde çift sürmeye yarayan tek güç kaynağı sığır olduğundan hemen hemen her çiftçi hanesinde birkaç baş sığır bulunduğu gözönüne alınmalıdır.

26-Örn. Boyaluca ve Hüseyinviran Köyleri.

27-Örn. Gökçesu'da, Sadaka ve Burnik Köylerinde.

28-Zira; günümüzde dağ yöresinde pamuk ve çeltik üretimi yapılan hiçbir köy yoktur. 1997 Köy Envanteri Bursa, DİE Yay., Ankara 2002; Bursa Köy Envanter Etüdü 1981, Köy İşl. Bak.Yay., Ankara 1984; Köy Envanter Etüdlerine Göre Bursa, Köy İşl. Bak. Yay., Ankara 1970.

Uludağ yöresel giysileriyle bir yaşlı kadın

29-Burmi, Geldir, Köseler ve Hasanviran.

30-Örn. Kozcaarmud, Mahmudca, Köseler ve Hasanviranı köyleri ile Abdullah ve Şehsuvar isimli tımar sahipleri doğancılık görevi yapmaktadır. Bunlar vazifeleri karşılığında bazı vergilerden muaf tutulmaktadır.

31-Örn. Görencik Köyü.

32-Örn. tımar sahiplerinden Hıdır (Uzuncaöz vd.), Pir Ahmet ve İsmail (Özler) çeri sürücüdür. Çeri sürücüler; sipahilerin küçük zabitlerine verilen isimdir. Bunların da kendilerine has tımarları vardır ve bütün tımar sahipleri gibi tımarlarının bulunduğu yerde oturmaları şarttır. Yükselerek çeribaşı olurlar.

33-Tımar köylerinde bulunan değirmenlerin haricinde; Şah Veli'nin zeameti altında 35 aded değirmen geliri kayıtlıdır. Muhtemelen bu kişinin tasarrufundaki köylerde bulunan değirmenler (Kozağacı hariç) bu şekilde toplu olarak kaydedilmiştir.

34-Bunlar tablolarda parantez içinde yazılmıştır.

35-Kayıtlı 87 köyün 10 unun ismi "viran" son eki taşımaktadır.

36-Karaardıç, Oydas, Günay, Bozviran, Yarımca ve Sadaka köylerinde kafir-i viran, Akçakilise'de Karagöz viranı, Sorkun ve Eceköy'de hisar bulunmaktadır.

37-Bk. BOA.TD.166, 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Defter-i Hakani Dizisi:II, Ankara, 1995. Atranos Kazası, bu defterin 170-176. sayfaları arasında yeralmaktadır.

38-Örn. Göynükbeleni / Göynik, Karaardıç / Ardıç, Burmi / Burun, Çamluca / Çamurca, Gürniyan / Gürnan , Yeniceköy / Yenicegöl, Günay /Güney, Bıdaklar / Budaklar.

39-Örn. Kavak köyünün mücerred sayısı mufassal defterde 11, icmal defterde 19 olarak kaydedilmiş. Ayrıca Gürniyan köyünün mufassal defterde 36 olan mücerred sayısı icmal deftere alınmamış.

40-Örn. Kavaklu ve Burmi köylerinin yekünü mufassal defterde 2.035, icmal defterde 647; Günay köyünün yekünü mufassal defterde 900, icmal defterde 9.000.

41-Karye=Köy, Mezraa= Ziraat amacıyla yerleşilen küçük yerleşim birimi, H=Hane=Bir veya yarım çiftlik yeri olan evli vergi mükellefi, İ=İmam, M=Mücerred=Bir veya yarım çiftlik yeri olan bekâr vergi mükellefi (Hüdavendigar Sancağı Kanunnamesine göre kazanç elde etmeyen mücerredlerden vergi alınmamaktadır, bu nedenle Atranos Kazası'nda mücerred resmi ödeyen kimse yoktur).

1521 TARİHLİ TIMAR TAHRİR DEFTERİNE GÖRE ATRANOS KAZASI KÖYLERİ, MEZRAALARI ve GELİRLERİ

Topçu
• Av. Niyazi ~~Kurt~~

METINDEKI ADI	TÜRÜ / SAHIBI	NEFER [2]	HANE	MÜCERRED	RESIMLER [1]				ÖŞÜRLER [1]				YEKÜN
					Çift ve Bennâk	Koyun	Kovan	Olağanüstü Vergiler	Meyve	Bostân	Buğday	Arpa	
					akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	kile	kile	
Nefs-i ATRANOS	ZIM TIMARI / ŞAH VELI				160						100	80	740
Karye-i ADAVIRAN	ZIM TIMARI / ŞAH VELI	35	14	17	291			35			100	52	820
Karye-i AĞAÇHISAR	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	8	5	3	141			25	20		80	31	669
Karye-i AKALAN 1	TIMAR / PIR AHMED	29	11	11	259			25	3	40	160	85	1,288
Karye-i AKALAN 2	TIMAR / ŞEYHÎ	15	6	9	126	80		20			80	45	756
Karye-i AKALAN 3	TIMAR / PÎRÎ												140
Karye-i AKÇABÜK	TIMAR / CAFER	1	1										100
Karye-i AKÇAKILISE	TIMAR / SEFERŞAH - IBRAHIM vd.	36	16	14	310	30		50			40	40	951
Karye-i AKÇASAZ	TIMAR / NUSRET - HASAN vd.	30	15	12	286		5	65		20	200	160	1,831
Karye-i ALPAGUT 1	TIMAR / ABDULLAH	26	13	11	243		10	45	20	50	160	106	1,950
Karye-i ALPAGUT 2	TIMAR / YUSUF												322
Karye-i ARGUN 1	TIMAR / KASIM - MURAD - ALI	48	22	24	505	45	6	40		29	200	100	1,793
Karye-i ARGUN 2	TIMAR / MUSA - ŞEHSUVAR	54	29	22	571	25		100			300	160	2,920
Karye-i ARMUDLU	TIMAR / MEHMED	8	5	3	124			15			120	80	865
Karye-i BALLUSARAY	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	21	9	8	265	85	15	23			100	160	1,163
Karye-i BALYAZ	TIMAR / RESUL	46	22	19	457	45		50		65	300	160	3,073
Karye-i BASAK	TIMAR / YAKUB - ABDULLAH	45	22	22	396	120		35	2	10	200	100	1,969
Karye-i BELENVIRAN	TIMAR / ABDULLAH	8	2	3	66			10		5	80	40	648
Karye-i BIÇERLER	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	8	5	3	174	30	5	20			160	140	1,068
Karye-i BOYALUCA 1	TIMAR / EMIR	35	17	15	328	40	15	35		12	160	160	1,577
Karye-i BOYALUCA 2	TIMAR / EMIRŞAH	27	8	16	166	30	10	40		56	100	140	1,365
Karye-i BOYALUCA 3	TIMAR / YUSUF	38	14	22	327	100		53	5	30	60	80	1,164
Karye-i BOZCAARMUD	TIMAR / HASAN	11	7	3	166	150	6	25		16	160	80	1,500
Karye-i BOZCAVIRAN	TIMAR / CAFER												296
Karye-i BOZVIRAN	TIMAR / MEHMED	3	2	1	99			8			160	100	1,195
Karye-i BUDAKLAR 1	TIMAR / HÜSEYIN	28	12	8	255			30	25		160	85	1,381
Karye-i BUDAKLAR 2	TIMAR / PIR MEHMED - MEHMED	34	12	13	190	121		20	22		196		1,293
Karye-i BURMÎ	ZIM TIMARI / ŞAH VELI	Kavaklu Köyü ile birlikte kaydedilmiştir.											
Karye-i BURUNVIRAN	TIMAR / PÎRÎ	35	12	15	274		30	25		50	300	240	2,488
Karye-i BÜRNIK	TIMAR / MEHMED	31	21	10	460	25		85		5	160	100	1,623
Karye-i ÇAMLUCA	TIMAR / AYDIN - PIR AHMED	19	9	8	223	12		30			100	105	1,125
Karye-i ÇAYIRÖZI	TIMAR / ŞEYHÎ												1,120

METİNDEKİ ADI	TÜRÜ / SAHİBİ	NEFER [2]	HANE	MÜCERRED	RESİMLER [1]				ÖŞÜRLER [1]				YEKÛN
					Çift ve Bennâk	Koyun	Kovan	Olağanüstü Vergiler	Meyve	Bostân	Buğday	Arpa	
					akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	kile	kile	
Karye-i ÇEKİ	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	17	9	7	201	50		30			160	116	1,549
Karye-i ÇERÇİLER	TIMAR / CAFER	15	10	3	208	10	2	20		117	80	80	1,175
Karye-i ÇİÇEKLÜ	TIMAR / İLYAS												761
Karye-i ÇÖKENE	TIMAR / MUSTAFA - KASIM	22	12	10	208	25		25		20	80	30	975
Karye-i ÇÖRELER	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	12	8	1	150			15			60	40	537
Karye-i DELÜCE	TIMAR / İSA	36	20	14	384	500		50	150		160	98	2,050
Karye-i DÜĞENLÜ	TIMAR / CAFER	7	4	2	132		3	10					291
Karye-i ECEKÖY	TIMAR / ABDULLAH	22	13	7	258	260	12	50		30	200	240	2,039
Karye-i EŞEN vd.	TIMAR / UMUR	30	16	14	307	150		20			160	100	1,264
Karye-i FDİL	TIMAR / İLYAS	21	12	8	226	75		30			200	160	1,685
Karye-i FİRUZ	TIMAR / HASAN	16	8	6	243			30	157		160	145	1,595
Karye-i GEDÜKVİRAN	TIMAR / MAHMUD	58	25	27	469	31		75	25		400	300	2,691
Karye-i GELDİR	TIMAR / UMUR	Eşen Köyü ile birlikte kaydedilmiştir.											
Karye-i GELEMİÇ	TIMAR / ŞEHSUVAR	27	12	14	171	150	10	90	200	10	120	102	1,581
Karye-i GÖKCEVİRAN	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	13	10	2	181	250		80	10		200	200	1,934
Karye-i GÖKÇELER	TIMAR / RUSTEM - İBRAHİM	82	40	36	660	160	10	150		33	300	180	3,331
Karye-i GÖRENCİK	TIMAR / UMUR	10	3	4	124		20	12		20	80		629
Karye-i GÖYNÜKBELENİ	TIMAR / VELİ	19	12	6	295	50	5	30	13		100	42	1,237
Karye-i GÜNAY 1	TIMAR / YAKUB	14	9	5	159			30	120		100	50	900
Karye-i GÜNAY 2	TIMAR / PÎRÎ				99				25		80	56	662
Karye-i GÖRNİYAN	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	73	30	36	591			90		5	400	130	2,854
Karye-i HARMANCIK	TIMAR / VAKIF / BEYAZÎD ÇELEBİ	90	46	32	799	130	15	150	5	50	400	300	3,375
Karye-i HASANVİRAN	TIMAR / VELİ - MUSTAFA	Mahmudca Köyü ile birlikte kaydedilmiştir.											
Karye-i HÜSEYİNVİRAN	TIMAR / İBRAHİM - MUSTAFA	22	11	7	346	150		45			160	92	1,670
Karye-i İKİZOLUK	TIMAR / ŞEYHÎ	8	5	2	79		3	20			100	44	569
Karye-i İLBESTE 1	TIMAR / MÜLK / İLYAS - HAMZA vd.	19	11	8	342	115	2	41		6	200	160	1,781
Karye-i İLBESTE 2	TIMAR / MÜLK / AHMED	43	20	23	459		12	70	60		160	160	2,028
Karye-i İLBESTE 3	TIMAR / MÜLK / PİRİ - RESUL vd.	28	20	7	478		15	85	150	20	100	140	1,681
Karye-i İLBESTE 4	TIMAR / MÜLK / HAMZA	24	13	9	195		8	40	130		100	120	1,205
Karye-i İLBESTE 5	TIMAR / OSMAN	8	7		150		30	50		20	160	100	1,359
Karye-i ILICAK	TIMAR / VEYİS	52	20	27	331	100	20	95		20	160	120	1,584
Karye-i KABAKULAKLAR	TIMAR / ŞEYHÎ	12	7	5									240
Karye-i KARAARDIÇ	TIMAR / MEHMED	22	12	8	216		15	40	6	5	100	120	1,329
Karye-i KARAÇUKUR	TIMAR / HÜSEYİN	25	14	11	373	50		65	20		160	111	1,585
Karye-i KARAGÖZ	TIMAR / YAKUB - YUSUF	38	20	16	322	72		80		15	200	160	1,785
Karye-i KAVAK	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	30	17	11	292			50		25	160	100	1,421
Karye-i KAVAKLU vd.	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	19	12	5	324	150	10	50	12	10	200	240	2,035
Karye-i KAYACIKLAR	TIMAR / YAKUB - YUSUF	12	3	4	67	35		20			40	47	366
Karye-i KEDÜCİ	TIMAR / CAFER	55	29	24		115		80		85	400	160	3,439
Karye-i KINIK	TIMAR / İLYAS	22	9	10	174	40		15		33	160	138	1,284
Karye-i KIZIL	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	5	3	2	117			12			20	20	411
Karye-i KIZILÇUKUR	TIMAR / HASAN	24	12	12	211	20		60			100	40	903
Karye-i KIZTALU	TIMAR / MUSA	66	43	16	607	75	6	85	5	46	400	240	2,754
Karye-i KOZAĞACI 1	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	109	59	39	1143	281	15	250	100	50	600	500	5,997
Karye-i KOZAĞACI 2	TIMAR / ABDULLAH	2			66			4	14		40	60	773
Karye-i KOZLUCA	TIMAR / MEHMED	24	9	13	124	540		25	10	5	40	40	1,034
Karye-i KÖSELER	TIMAR / VELİ - MUSTAFA	Mahmudca Köyü ile birlikte kaydedilmiştir.											
Karye-i MAHMUDCA vd.	TIMAR / VELİ - MUSTAFA	21	12	8	243			50		102	100	100	1,431
Karye-i MEKRİ	TIMAR / MEHMED	13	4	5	115	47		20			100	45	1,000
Karye-i MENTEŞELER	TIMAR / MEHMED - HÜSEYİN	18	8	8	171	20	8	30		10	160	120	1,261
Karye-i OYDAS (ENGÜRECİK)	TIMAR / İLYAS	62	35	26	681	150		150		40	600	500	4,585
Karye-i OYDAŞ	TIMAR / ABBAS	18	6	10	210			20	30	20	160	80	1,397
Karye-i ÖZLER	TIMAR / PİR AHMED - İSMAİL	98	46	46	903	150		155		40		128	3,099

METİNDEKİ ADI	TÜRÜ / SAHİBİ	NEFER [2]	HANE	MÜCERRED	RESİMLER [1] Çift ve Bennâk	Koyun	Kovan	Olağanüstü Vergiler	ÖŞÜRLER [1] Meyve	Bostân	Buğday	Arpa	YEKÛN
					akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	akçe	kile	kile	
Karye-i SADAKA 1	TIMAR / MEHMED	6	5	1	108				15	90	160	148	1,205
Karye-i SADAKA 2	TIMAR / CAFER	8	6	2	123	22		20		12	80	82	846
Karye-i SADAKA 3	TIMAR / MEHMED	20	14	6	249	20		40		40	100	60	1,205
Karye-i SAKIZ	TIMAR / ORUÇ - ALİ	61	28	21	716	350	15	13		12	280	137	2,943
Karye-i SARNIÇ	TIMAR / NASUH	21	10	8	219	20		10		15	160	140	1,550
Karye-i SEDA	TIMAR / VELİ - MUSTAFA	45	17	26	319	450		65	45	20	200	156	2,082
Karye-i SORKUN 1	TIMAR / NASUH	7	2	1	99			15		10	100	80	1,298
Karye-i SORKUN 2	TIMAR / YUSUF - KAYACI - HIDIR	28	11	12	171	120	15	45			60	20	769
Karye-i SORKUN 3	TIMAR / İLYAS	2	2		339	30		8			180	85	1,907
Karye-i SÖĞÜD	TIMAR / CAFER	27	12	10	273			25	7	31	140	40	1,432
Karye-i SÖĞÜD (KARAOĞLAN)	TIMAR / ABBAS	14	9	5	291	119		35			200	204	1,676
Karye-i SUSUZ 1	TIMAR / İBRAHİM	22	11	11	201	25		25			60	27	716
Karye-i SUSUZ 2	TIMAR / HASAN - HAMZA	9	6	3	118	15		15		20	60	60	715
Karye-i TURAHAN	TIMAR / AHMED	17	6	5	157			25		6	80	120	921
Karye-i UZUNCAÖZ	TIMAR / YUSUF-KAYACI-HIDIR	11	6	5	157		6	65			160	80	1,269
Karye-i YARIMCA	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	85	40	45	732		47	125		55	500	295	3,479
Karye-i YARIMŞA	TIMAR / MEHMED	11	5	5	288	100		30	45		160	100	2,308
Karye-i YASSIVİRAN	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	27	13	14	193	290		45			100	50	1,096
Karye-i YENİCE	TIMAR / YUSUF-KAYACI-HIDIR	3	2	1	33			10			20	40	446
Karye-i YENİCEKÖY 1	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	44	23	18	522		12	85		20	600	360	3,952
Karye-i YENİCEKÖY 2	TIMAR / MUSTAFA	9	7	2									647
Mezraa (Harmancık'da) 1	TIMAR / PİR AHMED - İSMAİL	Özler Köyü'ne dahildir,yekûn hasılatı 170 akçedir.											
Mezraa (Harmancık'da) 2	TIMAR / ABDULLAH	Belenviran Köyü'ne dahildir, hasılatı 150 akçedir.											
Mezraa (Kozağacı'nda)	TIMAR / YUSUF-KAYACI-HIDIR												100
Mezraa-i ARUK	TIMAR / ABDULLAH				132								310
Mezraa-i ÇAYIRÖZİ	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	Kozağacı Köyü'ne dahildir, yekûn hasılatı 100 akçedir.											
Mezraa-i ÇAYÖZİ	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ												100
Mezraa-i ELMA	TIMAR / CAFER												300
Mezraa-i EMİRCE	TIMAR / ÖMER	2			42						80	40	429.5
Mezraa-i KADI TARLASI	TIMAR / MUSA												50
Mezraa-i KAVACIK	TIMAR / CAFER	Kedüci Köyü'ne dahildir,yekûn hasılatı 100 akçedir.											
Cemaat-i KARACALAR [3]	TIMAR	54	35	19									
Cemaat-i YÖRÜKAN	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	15	12	3									500
Çiftlik (Akçasaz'da)	TIMAR / İBRAHİM - MUSTAFA	Hüseyinviran Köyü'ne dahildir,yekûn hasılatı 100 akçedir.											
Çiftlik (Eski mut.HÜSEYİN)	TIMAR / MUSA												50
Çiftlik (Harmancık Subaşıları)	TIMAR / DEDEBALİ												300
Çiftlik (KADI TARLASI)	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ	Atranos Nefsi (Kasabası) ile birlikte kaydedilmiştir, hasılatı 50 akçedir.											
Çiftlik-i BEHRAM	TIMAR / PÎRÎ	Burunviran Köyü'ne dahildir,yekûn hasılatı 20 akçedir.											
Nehr-i GÖKÇESU [4]	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ												2,000
Asiyab (35 Aded)	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ												1,800
Niyabet-i il, resm-i ağnam vs.	ZİM TIMARI / ŞAH VELİ												1,288
TOPLAM		**2,710**	**1,359**	**1,111**	**26,948**	**8,450**	**418**	**4,304**	**1,451**	**1,556**	**15,736**	**11,207**	**162,004**

[1] Yer darlığından belli başlı kalemler tabloya alınmıştır.

[2] Defterde ismen kayıtlı olan kişi sayısı.

[3] Atranos kadılığında sakin oldukları kayıtlı olup gelirleri yazılı olmadığı gibi gelirlerin kim tarafından tahsil edildiği de yazılı değildir.

[4] Buradaki "nehr" tabiri; "büyük akarsu, ırmak" anlamında değil "çeltik argı" anlamındadır. Bundan başka Sadaka Köyü'ndeki bir nehirden daha bahsedilmekte, eskiden bu köyde bulunan bir çeltik argına altı mud çeltik tohumu ekildiği, ancak şimdi kullanılmadığı belirtilmektedir. Bkz. TD.111.s.523.

Şubat 2004

FİYATI:2.000.000 TL

BURSA ARAŞTIRMALARI

kent tarihi ve kültür dergisi SAYI 4

BURSA ARAŞTIRMALARI VAKFI

Ağustos 2004
Fiyatı 2.000.000

BURSA
ARAŞTIRMALARI
kent tarihi ve kültürü dergisi

Sayı 6

■ **BAYHAN ÇUBUKÇU** Cumhuriyetin 10. yılında Bursa İli Merkez ve İlçelerinde Çalışan Doktor, Diş Doktoru, Dişçi ve Eczacılar ■ **MİNE AKKUŞ** Cumalıkızık ■ **AHMET Ö.ERDÖNMEZ** Bursa Barı ■ **ALİ GÜNGÖR** İhtiyat Zabiti I. Dünya ve Kurtuluş Savaşı Gazisi Ahmet Hamdi Güngör'ün Notları ■ **MEFAİL HIZLI** Bursa Saray Kapısı Nerede? ■ **SEPİL TONAK** Lala Şahin Medresesi ■ **ATİLLA ÇETİN** Bursa'da Osmanlı Sultanlarına Ait Cami ve Türbelerin Onarımı ■ **GÜNGÖR ŞAHİN** Bursalı Bir Müşhir ■ **ÖMER** ■ **FARUK DİNÇEL** Bursa Dağ Yöresinde Sultan I. Murad'ın Vakıf Köyleri ■ **NİYAZİ TOPÇU** 1521 Tarihli Tımar Defterine Göre Atronos Kazası Köyleri, Mezraları ve Gelirler ■ **SACİT ÖGE** Mektup ■ **NECMİ GÜRSAKAL** Mösyö Fomora ■ **JEAN LOUİS MATTEİ** 1906'da Bursa Regis Delbeuf'ün Seyahatnamesi ■ **NEVZAT ÇALIKUŞU** Eski Bursa Dergileri Bursa'da Zaman ■ **HACI TONAK** Mihaloğulları ■ **HİSAR DOSYASI** ■ **OSMAN ÇETİN** Hisardaki Tarih ■ **HÜSEYİN ALGÜL** Osman Gazinin Şahsiyeti ■ **MUSTAFA KARA** Hisar'da İki Nakşi Dergahı ■ **NURAN DÖNER** Aşıklar Tabibi : Hazret-i Üftade ■ **ARİFE ASLAN** Üftade Türbesi Restorasyonu ■ **BURSAV'DAN HABERLER**

BURSA ARAŞTIRMALARI VAKFI